

VOORWOORD

Hoofdmoot van dit nummer is een discussie over de verhouding tussen analytische en continentale filosofie. Vijf mensen werden bereid gevonden te reageren op twee polemische artikels van de hand van Fred Muller en Sjoerd van Tuinen. Deze teksten zijn de weergave van hun interventies op het Brainwash festival 2019 in Amsterdam. De verdienste van hun polemieken is zeker dat zij een verschil in stijl, referentiekader en doelstellingen van verschillende benaderingen van filosofie dik in de verf zet. De andere kant van het polemisch genre dat hier wordt beoefend, is natuurlijk dat eenzijdigheid, overdrijving en karikaturisering niet ver weg zijn, zoals beide auteurs ook meteen zelf aangeven. Wellicht met opzet gaan beide auteurs voorbij aan het feit dat de tegenstelling tussen ‘analytisch’ en ‘continentaal’ onduidelijk, ongedefinieerd en logisch ongerijmd is, maar op die manier neigen ze naar een vorm van identitarisme, een fenomeen waarmee we in België jammer genoeg maar al te vertrouwd zijn: anderstaligheid wordt hier opgeblazen tot essentieel verschillende identiteit van bevolkingsgroepen, die samenleven haast onmogelijk maakt. Die eigen identiteit kan echter slechts enige schijn van reële inhoud krijgen door vooral negatieve kenmerken toe te kennen aan de andere. De – gespeelde – onverzoenlijkheid waarmee van Tuinen en Muller mekaar benaderen, wekt gemakkelijk de indruk in hetzelfde bedje ziek te zijn. Hoewel ze zeker ook de eigen positie in beeld brengen en verhelderen, schuwen ze toch de bekende clichés niet, suggereren ze beiden dat de ander eigenlijk geen filosofie bedrijft en ligt het zwaartepunt van hun betoog in de negatieve typering van de ander.

Het is daarbij de vraag in hoeverre beide teksten volledig trouw blijven aan het beeld dat ze zelf schetsen van het kamp waartoe zij zich bekennen. Het roept in elk geval vragen op als van Tuinen analytische filosofie kenmerkt als dyadisch en er dus op uit is de tegenstander te vernietigen, terwijl de eigen positie dialectisch zou zijn en er dus op uit zou zijn de tegenstander te begrijpen als triangulair effect van een wereld die hij wenst te veranderen. Van dergelijk begrip is echter weinig te merken in zijn eigen tekst als het gaat om zijn verhouding tot analytische filosofie. Muller van zijn kant kenmerkt de activiteit van de analytische filosoof als stapsgewijze redenering van premisse naar conclusie, fijnmazige analyse van woorden en zinnen, ontdekken van logische verbanden tussen begrippen, kortom als zuiver rationeel, terwijl continentale filosofen zouden ‘beweren zonder redeneren’ en dus ‘roepoeteren’. Of zijn tekst echter in die zin helemaal analytisch kan worden genoemd, is zeer de vraag: de beweringen volgen mekaar op, zonder argumentatie, hoogstens ondersteund door anekdotes. Hoe het verder logisch te rijmen valt dat analytische auteurs *altijd* in de vorm van artikels publiceren, én zelden maar dus toch *soms*, boeken, is duister. Ook voor de stelling dat ‘wie niet kan schrijven, ook niet kan redeneren’ (Mullers laatste zin) ontbreekt elke bewijsvoering. Ik twijfel of Julius Ayer, wiens boek

Language, Truth and Logic ik kon waarderen, erg enthousiast zou geweest zijn over dergelijke tekst – maar volgens Muller publiceerde Ayer in hetzelfde jaar ook nog *Language, Logic and Truth*, titel die ik enkel kon terugvinden in secundaire literatuur over Ayer.

Wij publiceren de tekst van Muller hier in zijn definitieve, door hemzelf goedgekeurde vorm, dat wil zeggen met zijn eigenaardigheden op gebied van spelling en syntaxis. Muller stond erop die eigenaardigheden te behouden ondanks de redactioneel voorgestelde alternatieven. Misschien wil hij hiermee impliciet van Tuinens opmerking dat ‘de analytische filosoof zich ... het denken toeëigent’ niet alleen bevestigen, maar ook nog uitbreiden tot de taal?

De scherpte van deze polemiek bleek vruchtbaar voor de diverse reacties die we hier publiceren. De tegenstelling nog verder op de spits drijven was zo goed als uitgesloten en zonder meer een kamp kiezen zou steriel zijn. Vijf auteurs grepen het geschil/verschil veeleer aan om te onderzoeken wat filosofie kan zijn, ook met betrekking tot haar verhouding tot de samenleving, vragen die impliciet en expliciet in de polemische teksten aanwezig zijn.

Dominiek Hoens wijst eerst op enkele incoherenties in Mullers tekst (Muller bekent niet te weten waarmee continentale filosofen bezig zijn, maar is toch in staat ze polemisch af te wijzen en er onverantwoorde veralgemeningen over uit te spreken.) Hoens gaat dan in op het verwijt waarop van Tuinen volgens hem onvoldoende antwoordt: de duisterheid van de begrippen en voor de lezer vaak ondoorgrondelijke complexiteit van de continentale filosofie. Dat een concept meer is dan een representatie, maar ook een gebeurtenis, kan Hoens volgen, maar hij expliciteert dat als het feit dat veel continentale filosofen, juist in het verlengde van de verlichting, het als hun opdracht zien ‘binnen en tegen wat en hoe ‘men’ denkt in te denken’: zij willen met de beschikbare talige middelen anders denken dan wat die middelen aan voor de hand liggende betekenissen aanbieden.

Tim Demey bepaalt eerst kort zijn standpunt tegenover de beweringen van Muller en van Tuinen en spreekt zijn sympathie uit voor de analytische filosofie, maar wil niettemin met vier metafilosofische opmerkingen verduidelijken waarom de kloof tussen analytische en continentale filosofie overbrugbaar is. Analytische filosofie behoort nu eenmaal tot de traditie van de westerse filosofie, waarin problemen telkens opnieuw worden aangepakt en beantwoord. Vooruitgang in de filosofie bestaat dan ook niet in het bereiken van een definitief antwoord, maar in het steeds dieper doordenken van de kwestie. Demey houdt ten slotte een pleidooi voor filosofie als ‘articuleren, beargumenteren, actualiseren, maar vooral ook het vergelijken van wereldbeelden’. De ‘integratieve grandeur’ daarvan stelt hij tegenover ‘het provincialistisch gekrakeel’ tussen analytische en continentale filosofie.

In de lijn van Bernard Williams merkt Thijs Lijster vooreerst op dat het onderscheid tussen analytische en continentale filosofie logisch gebrekkig is, omdat het een methodologisch met een geografisch onderscheid verwacht. Hij gaat

duidelijk niet mee in de karikaturen van de hand van Muller en van Tuinen, maar neemt evenzeer afstand van de bij veel faculteitsbestuurders beleden ontkenning van het onderscheid, die zich verschuilt achter ‘de objectieve meetlat van de kwaliteit’. Hij schetst de recente geschiedenis van het onderscheid en de ontwikkeling ervan in de Nederlandse faculteiten. Dat laat meer zien dan een louter ‘definitieve’ benadering toelaat. Het bredere plaatje maakt immers duidelijk dat de overheersing van het marktmodel in het universitair beleid bepaalt welke cultuur en stijl van filosofie het haalt, veel meer dan rationele overtuiging en openbare discussie. En dat wijst dan weer op de politiserende opdracht van de filosofie. Filosofie die zich opsluit binnen het academisch milieu en enkel voor de collega’s publiceert, laat ook de ‘publieksfilosofie’ in de steek, door deze haar gedegen kennis en grondige argumentatie te onthouden.

Eric Schliesser noemt de polemiek van Muller en van Tuinen weliswaar een retorisch elegante worsteling, maar beschouwt ze toch als de oorlog tussen de Lilliputters en de Blefuscu. In de plaats daarvan houdt hij een pleidooi voor een synthetische filosofie, die hij definieert als ‘de expertise en kunst van het creatief samenbrengen van bestaande, disciplinaire kennis om die als basis voor nieuw onderzoek en ... toepassingen, waaronder publiek beleid, te laten fungeren.’ Dat is nodig om te antwoorden op wat hij als de grote uitdagingen van onze tijd benoemt, zoals de opwarming van de aarde, covid 19, de financiële schulden-crisis, nieuwe vormen van eugenetica, uiteenvallen van de EU...

Ten slotte wijst ook Massimiliano Simons op het karikaturale van de polemiek. Dat de tegenstelling tussen analytische en continentale filosofie sociaal geconstrueerd is, maakt ze niet onwerkelijk, maar betekent dat ze institutioneel, cultureel en symbolisch is ingebakken in onze huidige conditie. Daarom heeft het geen zin ze te ontkennen, maar moeten we er iets mee doen. In die lijn meent Simons dat co-existentie mogelijk is. Analytische en continentale filosofie verschillen niet zozeer qua inhoud als wel qua praktijk. De praktijk van de analytische filosofie is purificatie: bijdragen tot een beschrijving van de wereld van de fenomenen in zuivere goed afgelijnde concepten. De continentale filosoof wil daarentegen articuleren: in de wereld van fenomenen onderscheidingen naar voren brengen die tevoren niet zichtbaar waren. Hij gaat met andere woorden niet op zoek naar de juiste antwoorden, maar wil de juiste vragen stellen. Zowel purificatie als articulatie zijn noodzakelijk voor goede filosofie. De vertaling van de tegenstelling tussen analytisch en continentaal naar purificatie en articulatie, zou niet alleen voor meer onderling begrip kunnen zorgen, maar ook wederzijdse kruisbestuiving bevorderen.